

Małgprzata Milewska-Stawiany

Wiara i religia we frazeologii uczniowskiej

Język - Szkoła - Religia 3, 181-198

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WIARA I RELIGIA WE FRAZEOLOGII UCZNIOWSKIEJ

Słownictwo religijne dość licznie występuje w socjolekcie uczniowskim. Nie służy ono jednak do kreowania wartości religijnych, ale wykorzystywane jest przede wszystkim do celów pozareligijnych i wiąże się w dużym stopniu z przekraczaniem przez młodzież zakazów tabuistycznych¹. Leksyka oraz frazeologizmy religijne, poznawane i przyswajane głównie w toku katechizacji, która pełni istotną rolę we wprowadzaniu młodego człowieka we wspólnotę Kościoła, mogą stawać się źródłem własnej uczniowskiej frazeologii.

Analiza frazeologizmów, związanych z wiarą i religią, występujących w najmłodszej polszczyźnie stanowi przedmiot badawczy niniejszego artykułu. Materiał zaczerpnięto ze *Słownika gwary uczniowskiej* i *Nowego słownika gwary uczniowskiej*².

1. Analiza semantyczna leksyki religijnej wykorzystanej we frazeologii uczniowskiej

Słownictwo wykorzystane przez uczniów do kształtowania własnej frazeologii podzielono na dwa pola tematyczne: Wiara i Religia. Wydzielenie tych pojęć dotyczących stosunku człowieka do Boga jest uzasadnione semantycznie³. Wiara wskazuje na bezpośredni stosunek czło-

---

¹ M. Milewska-Stawiany, *Kościół i religia w słownictwie uczniowskim*, [w:] *Język – szkoła – religia*, II. Księga referatów z konferencji w Pelplinie 7 kwietnia 2006, red. A. Lewińska, M. Chmiel, Pelplin 2007, s. 231-245.

² K. Czarnecka i H. Zgólkowa, *Słownik gwary uczniowskiej*, Poznań 1991; M. Kasperczak, M. Rzeszutek, J. Smół, H. Zgólkowa, *Nowy słownik gwary uczniowskiej*, red. H. Zgólkowa, Wrocław 2004.

³ Zob. A. Markowski, *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny*, Wrocław 1992, s. 116-117.

wieka do Boga, natomiast religia odzwierciedla zinstytucjonalizowany stosunek człowieka do Boga⁴.

Wymienione poniżej leksemy i związki wyrazowe związane z wiarą i religią stały się w języku uczniowskim podstawą do powstania nowych jednostek semantycznych w postaci frazeologizmów.

I Nazwy związane z wiarą (109)

1. Nazwy własne (34):

- 1) teonimy (nazwy Boga) (17): *Baranek Boży* (1)⁵, przymiotnik *boski* (2), przymiotnik *boży* (6), *Bóg* (7), *Jezus* (1);
- 2) nazwa Matki Bożej (2): *Matka Boska* (1), *Matka Boża* (1);
- 3) nazwy dogmatów religijnych (1): *Trójca Święta* (1);
- 4) nazwy postaci biblijnych (1): *Salomon* (1);
- 5) nazwy istot nadprzyrodzonych (3): *Anioł Stróż* (1), *Belzebub* (1), *Lucyfer* (1);
- 6) toponimy (nazwy miejsc) związane z Bogiem (2): *Betlejem* (2);
- 7) heortonimy⁶ (nazwy świąt) (6): *Boże Ciało* (1), *Gwiazdka* (1), *Święto Zmarłych* (1), przymiotnik *wielkanocny* (3);
- 8) nazwa ksiąg natchnionych przez Boga (2): *Księga Mądrości* (2).

2. Nazwy pospolite (75):

- 1) nazwy określające czynności i stany Boga (39): *cud* (1), *droga krzyżowa* (7), *każń* (2), *los* (3), *laska* (5), *męczarnia* (2), *męczennik* (1), *męczeństwo* (1), *męka* (6), *ofiara* (1), *sąd Boży* (1), *sąd ostateczny* (6), przymiotnik *zbawczy* (1), *zbawienie* (2);
- 2) nazwy cech Boga (1): *miłosierny*⁷ (1);
- 3) nazwy czynności i stanów człowieka wyrażających jego stosunek wobec Boga (2): *wierzyć* (2);

⁴ Zob. E. Rogowska-Cybulska, *Słownictwo religijne w kaszubskim elementarzu*, [w:] *Język – szkoła – religia*, I. Księga referatów z konferencji w Pelplinie 29-30 kwietnia 2005, red. A. Lewińska, M. Chmiel, Pelplin 2006, s. 155.

⁵ W nawiasach podano liczbę leksemów w socjolekcie uczniowskim, do których utworzenia posłużyły (wymienione przed nawiasami) podane jednostki wyrazowe.

⁶ E. Breza, *Pojęcie heortonimii i jej przedmiot badawczy*, [w:] tegoż, *Florilegium linguisticum*, red. J. Treder, A. Lewińska, Gdańsk 2002, s. 194-199.

⁷ W materiale występuje przymiotnik zaprzeczony *niemiłosierny*.

- 4) nazwy osób i ich cech określanych ze względu na stosunek do wiary (7): *grzesznik* (1), *grzeszny* (1), *prorok* (1), *święty* (4);
- 5) nazwy transcendentnej istoty człowieka (2): *dusza* (2);
- 6) nazwy istot ponadludzkich (14): przymiotnik *anielski* (2), *anioł* (3), *aniołek* (5), przymiotnik *diabelski* (1), *diabeł* (2), *szatan* (1);
- 7) nazwy miejsc transcendentnych (10): przymiotnik *niebiański* (1), *niebo* (2), przymiotnik *piekielny* (3), *piekło* (2), *raj* (2).

II Nazwy związane z religią (37)

1. Nazwy własne (4):

- 1) nazwy organizacji kościelnych i instytucji związanych z Kościołem (3): *Caritas* (1), *Radio Maryja* (1), *Święta Inkwizycja* (1);
- 2) nazwy miejsc związanych z siedzibą Kościoła (1): przymiotnik *watykański* (1).

2. Nazwy apelatywne (19):

- 1) nazwy religijnych czynności wiernych i duchowieństwa (6): *gorzkie żale* (2), *msza* (2), *spowiedź* (2);
- 2) nazwy sakramentów (2): *komunia* (1), przymiotnik *komunijny* (1);
- 3) nazwy budynków religijnych (3): *kościół* (3);
- 4) nazwy ludzi związanych ze sprawowaniem kultu religijnego (6): *biskup* (2), *kapucyn* (1), *ksiądz* (3);
- 5) nazwy przedmiotów związanych z kultem religijnym (2): *ołtarz* (1), przymiotnik *różańcowy* (1).

2.1. Osobno należy potraktować frazeologizmy pochodzące z modlitw, pieśni religijnych, biblii oraz pozdrowienia o charakterze religijnym (14): *bądź pozdrowiony* (1), *chleb powszedni* (5), *na wieki wieków* (1), *pokój z tobą* (2), *rzeź niewiniątek* (4), *świętych obcowanie* (1).

III Nazwy z pogranicza religii i obyczajów, odnoszące się do zjawisk kulturowych i kultowych jednocześnie (10):

- 1) związane ze śmiercią i grzebaniem zmarłych (9): *cmentarz* (1), *mogiła* (1), *śmierć* (7);
- 2) nazwy czasu przeznaczanego na kult religijny (1): *święta* (1).

IV Nazwy odnoszące się do innych wyznań (1): *świadek Jehowy* (1).**2. Analiza językowa materiału**

I Wyrażenia (114)

Najczęstszym i najważniejszym sposobem wzbogacania uczniów frazeologii w obrębie wyrażen jest nadawanie nowych znaczeń frazeologizmom funkcjonującym w różnych odmianach polszczyzny, np. pochodzącym ze stylu biblijnego: *rzeź niewińątek*, z języka potocznego: *święta krowa*, z języka środowiskowego: *boże ziele* ‘narkotyk’.

1. Neosemantyzmy frazeologiczne (50):

a) pochodzące z modlitw, pieśni, obrzędów religijnych, biblii, nazewnictwa instytucji i organizacji kościelnych (24): **chleb powszedni** 1. ‘ocena niedostateczna; jedyńka’, 2. ‘ocena dopuszczająca; dwójka’, 3. ‘ocena dostateczna; trójka’, **nasz chleb powszedni** 1. ‘ocena niedostateczna’, 2. ‘ocena dostateczna z plusem’, **droga krzyżowa** 1. ‘zebranie rodzicielskie w szkole, wywiadówka’, 2. ‘droga do szkoły’, 3. ‘kartkówka, sprawdzian’, 4. ‘wizytacja dyrektora na lekcji’, 5. ‘godzina lekcyjna’, **gorzkie żale** 1. ‘wywiadówka’, 2. ‘narzekanie na rodziców’, **rzeź niewińątek** 1. ‘lekcja historii’ 2. ‘ostre odpytywanie podczas lekcji’, 3. ‘dużo ocen niedostatecznych’, **sąd boży** ‘egzamin’, **sąd ostateczny** 1. ‘egzamin’, 2. ‘odpowiedź przy tablicy’, 3. ‘sprawdzian’, 4. ‘wywiadówka’, **stan łaski uświęcającej** ‘upojenie alkoholowe’, **święta inkwizycja** ‘dyrekcja szkoły’, **święta trójca** ‘rodzicielska trójka klasowa’, **świętych obcowanie** ‘lekcja’;

b) przejęte z polszczyzny ogólnej (20): **czarna msza** 1. ‘lekcja, na której nauczyciel ostro pyta’, 2. ‘lekcja, której uczniowie boją się najbardziej’, **dopust boży** 1. ‘sprawdzian’, 2. odpytywanie na lekcji’, 3. ‘wizytacja dyrektora na lekcji’, **godzina śmierci** ‘najtrudniejsza lekcja’, **jajko wielkanocne / jajko wielkanocne** ‘wymalowana dziewczyna’, **łaska boska** ‘usprawiedliwienie’, **miejsce kaźni** 1. ‘sala lekcyjna’, 2. ‘szkoła’, **mogila zbiorowa** ‘sala gimnastyczna’, **nagła śmierć** ‘ocena niedostateczna’, **pewna śmierć** ‘sprawdzian, klasówka, odpytywanie’, **raj na ziemi** ‘ocena bardzo dobra; piątka’, **szczerą spowiedź** ‘poprawka z jakiegoś przedmiotu’, **święta krowa** 1. ‘leniwa dziewczyna’, 2. ‘dyrektorka szkoły’, **święte miejsce** ‘biurko’, w tym 1 neosemantyzm z wypełnionym jednym „pustym miejscem”: **aniołek z piekła rodem** ‘chłopak,

który ma ładne, kręcone włosy blond, ale jest bardzo niesforny' (: *ktoś z piekła rodem*);

c) przeniesione z literatury (4): **droga przez mękę** (od tytułu trylogii powieściowej A. Tołstoja, a także filmu) 1. 'wizytacja dyrektora na lekcji', 2. 'rok szkolny', **księga mądrości** (od tytułu księgi Starego Testamentu) 'dziennik szkolny', **los człowieka** (od tytułu powieści M. Szolochowa) 'ocena niedostateczna, jedynka';

d) przeniesione z mediów⁸, głównie telewizji (2): **dotyk anioła** (od tytułu serialu telewizyjnego) 'religia – lekcja lub przedmiot', **boski Enrike** (określenie znanego piosenkarza Enrike Igleciasa) 'przystojny chłopak'.

Większość neosemantyzmów frazeologicznych to przekształcenia na podstawie metonimii – powstałe wskutek zastąpienia związku wyrazowego jakimś innym pozostającym z nim w związku, np. *chleb powszedni, szczerza spowiedź, święta trójca*. Pojawiają się też przekształcenia na podstawie reifikacji polegające na nadawaniu istotom żywym cech przedmiotów, np. *jajko wielkanocne / jajo wielkanocne* lub animalizacji, np. *święta krowa*.

2. Innowacje modyfikujące powstałe w wyniku naruszenia ustabilizowanej struktury frazeologizmu (25):

a) rozwijające (6): **moja wola boża** (: *wola boża*) 'sympatia', **Matka Boska Elektryczna** (: *Matka Boska*) 'denaturat', **dzień sądu ostatecznego** (: *dzień sądu*) 'wystawienie ocen na zakończenie semestru', **następna stacja drogi krzyżowej** (: *stacja drogi krzyżowej*) 'lekcja', **pokój z tobą, żyj spokojnie** (: *pokój z tobą*) 'pokój nauczycielski', **świętej pamięci saba** (: *świętej pamięci*) 'pies';

b) wymieniające (16): **anielski człowiek** (: *święty człowiek*) 1. 'woźny szkolny', 2. 'ogólnie o nauczycielu', **dom szatana** (: *dom Boży*) 'pokój nauczycielski', **dziecko losu** (: *ofiara losu*) 'osoba niemądra', **dzień ostateczny** (: *sąd ostateczny*) 'wywiadówka', **izba zbawień** (: *izba wytrzeźwień / izba przyjęć*) 'toaleta, ubikacja', **lekcja śmierci** (: *godzina śmierci*) 'sprawdzian, klasówka, odpytywanie', **lista zbawienia** (: *lista obecności*) 'harmonogram zastępstw', **miejsce męczeństwa** (: *miejsce*

⁸ O wpływie mediów na język młodzieży zob. E. Korzeniewska, A. Rypel, *Lingwistyczne i dydaktyczne rozważania nad gwarą bydgoskiej młodzieży szkolnej*, [w:] *Poliszczyzna bydgoszczan. Historia i współczesność*, red. M. Święcicka, Bydgoszcz 2003, s. 219-220.

każni) ‘szkoła’, **niebiescy święci** (: *wszyscy święci*) ‘milicja’, **ofiara boża** (: *ofiara losu*) ‘człowiek niezbyt mądry’, **pokój z wapnem** (: *pokój z tobą*) ‘pokój nauczycielski’, **raj w gębie** (: *niebo w gębie*) ‘o smacznym jedzeniu’, **rżnięcie niewiniątek** (: *rzeź niewiniątek*) ‘ostre pytanie na lekcji’, **śmierć w butach** (: *umarł w butach*) ‘określenie sytuacji beznadziejnej’, **watykańska ruletka** (: *rosyjska ruletka*) ‘naturalna metoda planowania rodziny – kalendarzyk małżeński’;

c) regulujące, powstałe w ten sposób, że niekategorialne formy komponentu traktuje się jak kategorialne, w tym zmiana w zakresie kategorii liczby (3): **baranki boże** ‘policja’, **drogi krzyżowe** ‘lekcje’, **księgi mądrości** ‘podręczniki szkolne’.

3. Inne frazeologizmy (39):

a) powstałe na zasadzie oksymoronu, antytezy, zestawienia paradoksalnego, zaskakującego odbiorcę niecodziennymi skojarzeniami (11): **boska czarownica** ‘brzydka dziewczyna’, **garbaty anioł** 1. ‘ogólnie o nauczycielu’, 2. ‘woźna szkolna’, **grzeszni bez winy** ‘uczniowie z dwójkami’, **grzesznik bez winy** ‘słaby uczeń’, **ksiądz cywil** ‘świecki katecheta’, **ksiądz samica** ‘zakonnica’, **łaska ostateczna / łaska zbawienia** ‘ocena niedostateczna; jedynka’, **święta lanca** ‘ocena niedostateczna; jedynka’, **w maju na Gwiazdkę** ‘nigdy’;

b) mające charakter hiperboli, wyolbrzymienia (18): **biała niemilosierna** ‘pielęgniarka’, **diabelski wynalazek** ‘dziennik szkolny’, **duszności piekielne** ‘klasówka’, **dwie godziny męki** 1. ‘dwie godziny tego samego przedmiotu następujące po sobie’, 2. ‘lekcje wychowania fizycznego’, **godzina ciemności piekielnych** ‘klasówka’, **godzina męki** ‘lekcja wychowania fizycznego’, **godziny męczarni** 1. ‘dwie godziny tego samego przedmiotu po sobie’, 2. ‘lekcja wychowania fizycznego’, **igraszka z diabłem** ‘wagary; ucieczka z lekcji’, **lekcja łaski** ‘lekcja fizyki’, **męka nad dziećmi** ‘lekcja języka polskiego’, **niebiańskie żarcie** ‘stołówka szkolna’, **piekielne wrota** ‘żeński narząd płciowy’, **rogi jak stąd do Betlejem** ‘wstyd’, **siedziba diabłów – nierobów** ‘pokój nauczycielski’, **szef piekła** ‘nauczyciel, zwłaszcza wychowawca klasy’, **zbawczy głos** ‘podpowiadanie na lekcji’;

c) powstałe na zasadzie podobieństwa psychicznego, sposobu bycia, działania, zdolności itp.(4): **anioł stróż** ‘dyrektor szkoły’, **kapucyn bosy** ‘człowiek głupi’, **święty biblioteczny** ‘bardzo pilny uczeń, kujon’, **nauczyciel z Radia Maryja** ‘nudny nauczyciel’;

d) powstałe wskutek podobieństwa wzrokowego (2): **odmalowana jak jajo wielkanocne** ‘o dziewczynie ze zbyt jaskrawym makijażem’, **prorok w długich piórach** ‘uczeń słuchający muzyki heavy metal’;

e) mające charakter eufemizmów powstałych głównie w celu złagodzenia treści, zastępujące element języka niestosowny, zakazany obyczajowo, wulgarny itp. (2): **boże ziele** ‘narkotyki’, **opuszczony przez Boga** ‘człowiek głupi, także niezaradny życiowo’;

f) powstałe wskutek podobieństwa brzmieniowego (1): **język anielski** ‘lekcja / przedmiot – język angielski’.

g) powstałe w wyniku naśladowstwa językowego (1): **los bzduros kompletos** ‘seriale brazylijskie’.

Zdecydowana większość frazeologizmów uczniowskich w obrębie wyrażen związana jest ze szkołą i nauką, w mniejszym stopniu dotyczy oceny psychicznej lub wyglądu postaci, np. *aniołek z piekła rodem*, *boski Enrike*, rzadko wskazuje na inne sfery życia, np. seks: *watykańska ruletka*, *piekielne wrota*.

II Zwroty (12)

1. Neosemantyzmy frazeologiczne (2):

- przejęte z polszczyzny ogólnej w całości (2): **iść do spowiedzi** ‘zostać wezwanym do odpowiedzi’, **iść na śmierć** ‘iść na sprawdzian, klasówkę’;

2. Powstałe wskutek podobieństwa brzmieniowego (1): **biegać w kościsty** ‘iść do kościoła’ (zob. *koścista / kościsto* ‘denaturat’);

3. Innowacje modyfikujące powstałe w wyniku naruszenia ustabilizowanej struktury frazeologizmu (1):

– wymieniające (1): **odwalić się jak stróż w Boże Ciało** (: *ubrać się jak stróż na Boże Ciało*) ‘o osobie brzydko ubranej’.

4. Inne frazeologizmy (8):

a) powstałe na zasadzie oksymoronu, antytezy, zestawienia paradoksalnego, zaskakującego odbiorcę niecodziennymi skojarzeniami (3): **mieć uszy jak Jezus sandały** ‘o osobie z dużymi uszami’, **ubrać się jak Belzebub na wesele** ‘o osobie ładnie / brzydko / niestosownie ubranej’, **ubrać się jak Lucyfer** ‘o osobie ładnie / brzydko / niestosownie ubranej’;

b) mające charakter hiperboli, wyolbrzymienia (1): **łapać męczennika** ‘określenie zachowania złośliwego nauczyciela’;

c) mające charakter eufemizmów powstałych głównie w celu złagodzenia treści, zastępujące element języka niestosowny, zakazany obyczajowo, wulgarny itp. (4): **iść do kościoła** 1. ‘pić wódkę’, 2. ‘iść do baru’, **iść na cmentarz** ‘iść do baru’, **zachmurzyć niebo** ‘zapalić papierosa’, **zbić biskupa** ‘onanizować się’;

III Frazy (31):

Frazy, w których występuje słownictwo dotyczące wiary i religii, podzielono w artykule według klasyfikacji aktów mowy zaproponowanej przez J. R. Searle’a⁹. Wyróżnił on pięć głównych typów illokucyjnych: asercje, dyrektywy, komisywy, ekspresywy, deklaratywy. Należy jednak zdawać sprawę z upraszczającego charakteru tego podziału, ponieważ większość formuł języka naturalnego ma charakter mieszany, czyli zawiera więcej niż jedną realizację funkcji pragmatycznych¹⁰.

1. Asercje (18), których celem jest przedstawienie faktów, stanów rzeczy (np. stwierdzenia, sądy, opinie, także wątplenie, przypuszczenie): **chyba wierzysz jeszcze w szczerbate aniołki** ‘zwrot do osoby naiwnej, mówiącej głupstwa’, **na co liczysz? na garbate aniołki?** ‘nie masz co liczyć na jakąkolwiek pomoc’, **wierzysz w garbate aniołki** 1. ‘o osobie naiwnej’, 2. ‘do osoby mówiącej nieprawdę, zmyślającej’, **biskup się wychylił** ‘o osobie zachowującej się niemądrze’, **Bóg cię opuścił** ‘mówisz niemądrze’, **chyba cię Bóg opuścił (w potrzebie)** ‘zwrot do osoby zachowującej się niemądrze lub mówiącej głupstwa’, **jak cię Pan Bóg stworzył, to zapłakał** ‘zwrot do osoby niedobrej, niezycziwej’, **kto cię uczył matematyki, ksiądz czy kowal?** ‘czy ty umiesz liczyć?’, **śmierć przeszła koło mnie** ‘nie zostałem wywołany do odpowiedzi’, **rozeGRAJMY TO JAK ŚWIADKOWIE JEHOWY** ‘zróbmy to porządnie’, **co, ja caritas** ‘zwrot odmawiający pomocy, o którą ktoś prosi’, **niebo zostaw dla lotników** ‘reakcja na wypowiedź rozpoczynającą się od słów: nie, bo...’, **wesołych świąt** ‘zwrot do osoby zachowującej się niemądrze’, **szpanerstwo i peniarstwo to pierwszy stopień do piekła** (: *ciekawość to pierwszy stopień do piekła*) ‘ostrzeżenie’, **ucz się, ucz, a Święto Zmarłych stanie się twoim świętem** (: *ucz się, ucz, bo nauka to potęgą*)

⁹ J. R. Searle, *Czym jest akt mowy?*, Pamiętnik Literacki LXXI, 1980, z. 2, s. 241-248.

¹⁰ A. Awdiejew, *Pragmatyczne podstawy interpretacji wypowiedzi*, Kraków 1987, s. 98.

klucz) ‘ironiczna zachęta do nauki’, **na pochyłe drzewo i Salomon nie naleje** (kontaminacja wyrażen: *Na pochyłe drzewo i kozy skaczą. Z pustego i Salomon nie naleje*) ‘o czymś niemożliwym do wykonania’.

Wśród asercji dominują zwroty do adresata wyrażające postawę negacji, lekceważenia: **chyba wierzysz jeszcze w szczerbate aniolki; na co liczysz? na garbate aniolki?; wierzysz w garbate aniolki; Bóg cię opuścił, chyba cię Bóg opuścił (w potrzebie); jak cię Pan Bóg stworzył, to zapłakał; kto cię uczył matematyki, ksiądz czy kowal?; niebo zostaw dla lotników; co, ja caritas**.

Zadaniem asercji wariantywnych: **chyba wierzysz jeszcze w szczerbate aniolki; wierzysz w garbate aniolki** jest wyraźne zdegradowanie odbiorcy, wskazanie na jego naiwność, głupotę lub kłamstwo. Odwołanie się do wiary ma uniemożliwić weryfikację przedstawionego przez mówiącego stanu rzeczy. Zawarte w tych frazach paradoksalne zestawienia słów na zasadzie antytezy: *szczerbate aniolki, garbate aniolki* wzmacniają siłę illokucyjną wypowiedzi.

Asercje: **na co liczysz? na garbate aniolki?** oraz **co, ja caritas** mają charakter ironicznej odmowy pomocy czy wsparcia.

W asercjach: **Bóg cię opuścił; chyba cię Bóg opuścił (w potrzebie); jak cię Pan Bóg stworzył, to zapłakał** poprzez odwołanie się do Boga, który uosabia najwyższe wartości w życiu człowieka, nadawca akcentuje swą komunikacyjną przewagę nad adresatem.

Neosemantyzmem frazeologicznym przejętym z polszczyzny ogólnej jest asercja: **wesołych świąt**, który funkcjonuje jako zwrot do osoby zachowującej się niemądrze. Życzenia typowe dla współczesnej kultury masowej zostały sprowadzone tu przez młodzież do kategorii banału, pustego frazesu.

Fraza pytająca: **kto cię uczył matematyki, ksiądz czy kowal?** ukazuje lekceważący stosunek nie tylko do adresata, ale także do przywołanych przedstawicieli zawodów, którzy nie są specjalistami w zakresie matematyki: *księdza* i *kowala*. Natomiast asercja: **niebo zostaw dla lotników** jest przykładem zabawnej gry językowej (*nie, bo / niebo*).

Asercja: **biskup się wychylił** stanowi reakcję na czyjeś nieodpowiednie zachowanie. Leksem *biskup* jest tu prowokacyjnym eufemizmem sprowadzającym wyraz ze sfery sacrum do profanum (zob. *zbić biskupa* ‘onanizować się’).

Fraza: **rozegramy to jak świadkowie Jehowy** odwołuje się do postawy gorliwości świadków Jehowy w głoszeniu wiary. Wyraźny charakter hiperboli ma natomiast asercja: **śmierć przeszła koło mnie**.

Pozostałe asercje to innowacje modyfikujące powstałe w wyniku naruszenia ustabilizowanej struktury frazeologizmu. Mają one charakter przysłowiowy, są więc wyrazem mądrości uczniowskich. Występują tu 2 innowacje modyfikujące wymieniające, powstałe w wyniku naruszenia ustabilizowanej struktury frazeologizmu: **szipanerstwo i peniarstwo to pierwszy stopień do piekła** (: *ciekawość to pierwszy stopień do piekła*), **ucz się, ucz, a Święto Zmarłych stanie się twoim świętem** (: *ucz się, ucz, bo nauka to potęgi klucz*) oraz jedna kontaminująca: **na pochyłe drzewo i Salomon nie naleje** (: *Na pochyłe drzewo i kozy skaczą. Z pustego i Salomon nie naleje*).

Osobno należy potraktować powitanie: **o głupoto, bądź pozdrowiona** ‘zwrot powitalny; cześć’, które jest innowacją wymieniającą od np. *O Maryjo bądź pozdrowiona*. Wykorzystanie zwrotu *bądź pozdrowiona* pochodzącego z modlitw ma wzmocnić siłę illokucyjną wypowiedzi. Tkwi w tym także przekora wobec usankcjonowanych wartości (wychwalana jest głupota).

2. Dyrektywy (10), których celem jest skłonienie odbiorcy do działania (np. prośby, rozkazy, pozwolenia, pogrożki): **tocz dropa do Betlejem** ‘odejź, odczep się – forma używana w stosunku do osoby niepożądanego w towarzystwie’; **gadaj mi do duszy, bo na urlopie mam uszy** ‘prośba o zaprzestanie mówienia, o zamilknięcie’; **tam jest twój oltarz** ‘odejź, odczep się – forma używana w stosunku do osoby niepożądanego w towarzystwie’; **zapisz się do kółka różańcowego** ‘odejź, odczep się – forma używana w stosunku do osoby niepożądanego w towarzystwie’; **jak ja byłem u komunii, to dawali scyzoryki** ‘odpowieź na pytanie: która godzina?’; **jak cię walnę, to ci się komunijna oranżada odbije** ‘pogrożka’; **powiedz jeszcze słowo, a zostanie uzdrowiona dusza twoja** ‘prześtań mówić’; **niech cię Matka Boża elektryczna prowadzi; idź z Bogiem, bo cię widzieć nie mogę** ‘odejź, odczep się – forma używana w stosunku do osoby niepożądanego w towarzystwie’; **jak nie, to mnie popamiętasz na wieki wieków** ‘pogrożka w sytuacji odmowy’.

Intencją większości występujących w języku uczniowskim dyrektyw wykorzystujących słownictwo związane z wiarą i religią jest kategorycz-

ne skłonienie odbiorcy jako osoby niepożądanego w towarzystwie do odejścia: **tocz dropa do Betlejem; tam jest twój ołtarz; zapisz się do kółka różańcowego; idź do diabła; krzyż na drogę; idź z Bogiem, bo cię widzieć nie mogę.**

Fraza **tocz dropa do Betlejem** jest substytutem eufemistycznym związanym ze sferą życia dla młodzieży zakazaną – seksem (*drops* ‘członek męski’). Nazwa miejscowości, w której urodził się Jezus – *Betlejem*, funkcjonuje tu metonimicznie, zastępuje żeński narząd płciowy. W dyrektywach: **tam jest twój ołtarz; zapisz się do kółka różańcowego** lekceważenie i nieakceptację adresata wypowiedzi wzmacnia metaforyczne wskazanie miejsc, do których ten powinien podążyć i czuć się tam dobrze: *twój ołtarz, kółko różańcowe*.

Wierszowana fraza: **idź z Bogiem, bo cię widzieć nie mogę** stanowi innowację modyfikacyjną o charakterze rozwijającym popularnego pożegnania chrześcijan (*idź*) z *Bogiem*.

Skłonienie odbiorcy do zaprzestania mówienia stanowi intencję innego rymowanego frazeologizmu **gadaj mi do duszy, bo na urlopie mam uszy**. Nazwa transcendentnej istoty człowieka *dusza* funkcjonuje tu na zasadzie podobieństwa brzmieniowego do trywialnego wulgaryzmu w znaczeniu ‘tyłek, pośladki’. Żądanie zamilknięcia adresata, zakładające ewentualne przyszłe sankcje w stosunku do niego, wystąpiło także w innowacji modyfikującej powstałej w wyniku naruszenia ustabilizowanej struktury frazeologizmu, znanego z obrzędu mszy świętej **powiedz jeszcze słowo, a zostanie uzdrowiona dusza twoja** (: *powiedz tylko słowo, a będzie uzdrowiona dusza moja*).

W pogroźkach: **jak ja byłem u komunii, to dawali scyzoryki; jak cię walnę, to ci się komunijna oranżada odbije** nadawca akcentuje swą przewagę komunikacyjną nad adresatem, podkreśla swój lekceważący stosunek do niego. Nie są to komunikaty zgodne z zasadami grzeczności komunikacyjnej¹¹, niszczą bowiem cel społecznej komunikacji – integrację, ale jednocześnie są bardzo skutecznymi sposobami zrealizowania celów indywidualnych nadawcy. Odwołanie do ważnego wydarzenia religijnego w życiu młodego człowieka, jakim jest przyjęcie I komunii świętej, głównie kojarzonego z biesiadą (*komunijna oranżada*) i obdarowywaniem prezentami (tu prowokacyjnym darem są *scyzoryki*) ma

¹¹ R. Kalisz, *Pragmatyka językowa*, Gdańsk 1993, s. 91-97.

wzmocnić nacisk illokucyjny wypowiedzi. W pogróżce w sytuacji odmowy: **jak nie, to mnie popamiętasz na wieki wieków** uczniowie wykorzystali znany z modlitwy sugestywny frazeologizm *na wieki wieków*. Natomiast frazeologizm **niech cię Matka Boża elektryczna prowadzi** będący rodzajem złożyczenia stanowi innowację wymieniającą (: *Niech cię Bóg prowadzi*). *Matka boska elektryczna* w języku młodzieży występuje w znaczeniu ‘tanie wino’. Skojarzenie to ma charakter żartobliwy, jest związane z porażeniem prądem jako efektem spożywania taniego wina¹².

3. Ekspresywy (2), których celem jest wyrażenie przez nadawcę stanów psychicznych i emocjonalnych: **cud, jak pragnę zdrowia** ‘okrzyk zdziwienia’, **O Bosz** ‘O, Boże’.

Frazeologizm **cud, jak pragnę zdrowia** jest innowacją rozwijającą znanego w języku potocznym zaklęcia *jak pragnę zdrowia* ‘naprawdę, na pewno, słowo daję’. Zastosowanie wyrazu *cud* odnoszącego się do zjawiska, które daje się wytłumaczyć tylko interwencją Boga, wzmacnia ekspresję wypowiedzi.

Okrzyk zdziwienia **O Bosz** ma charakter eufemizmu, powstałego głównie w celu złagodzenia nazwy *Bóg*. Przyczyną tabuizowania nazw Boga jest między innymi II przykazanie Dekalogu: „Nie będziesz wymawiał imienia Pana Boga twego nadaremno”¹³.

4. Komisywy (1), których celem jest podjęcie przez nadawcę względem odbiorcy zobowiązania wobec przyszłego działania (np. obietnice, zobowiązania, przysięgi, zaklęcia): **jak Boga noga** ‘przysięga, że się mówi prawdę’

Frazeologizm **jak Boga noga** jest żartobliwą rymowaną innowacją modyfikującą o charakterze wymieniającym, powstała w wyniku naruszenia ustabilizowanej struktury frazeologizmu *jak Boga Kocham*. Mówiącemu bardzo zależy na tym, aby adresat uwierzył jego słowom, toteż

¹² B. Malinowska, *Nowa frazeologia w mowie współczesnej młodzieży*, [w:] *Słowo. Tekst. Czas VI, Nowa frazeologia w nowej Europie*, Szczecin – Greifswald 2002, s. 506.

¹³ A. Dąbrowska, *Eufemizmy mowy potocznej*, [w:] *Język a kultura*, t. 5, pod red. J. Anusiewicz i F. Nieckuli, Wrocław 1992, s. 125.

wzmacniając siłę illokucyjną swojej wypowiedzi powołuje na świadka Boga¹⁴.

Okazuje się, że najczęstszym typem aktów pragmatycznych, w których występuje słownictwo dotyczące wiary i religii, są asercje (18), następnie dyrektywy (10), ekspresywy (2), komisywy (1). W materiale nie występują deklaratywy, których celem jest tworzenie za pomocą pewnych wypowiedzi nowych stanów rzeczy (np. mianowania, ogłoszenia, odwołania).

3. Wiara i religia we frazeologii uczniowskiej - słownik

ANIELSKI: anielski człowiek (II) 1. 'woźny szkolny', 2. 'ogólnie o nauczycielu', **język anielski** (I, II) 'lekcja / przedmiot – język angielski'.

ANIOŁ: dotyk anioła (II) 'religia – lekcja lub przedmiot', **garbaty anioł** (II) 1. 'ogólnie o nauczycielu', 2. 'woźna szkolna',

ANIOŁ STRÓŻ: anioł stróż (I, II) 'dyrektor szkoły'.

ANIOLEK: aniołek z piekła rodem (I, II) 'chłopak, który ma ładne, kręcone włosy blond, ale jest bardzo niesforny', **chyba wierzysz jeszcze w szczerbate aniołki** (II) 'zwrot do osoby naiwnej, mówiącej głupstwa', **na co liczysz? na garbate aniołki?** (II) 'nie masz co liczyć na jakąkolwiek pomoc', **wierzysz w garbate aniołki** (I, II) 1. 'o osobie naiwnej', 2. 'do osoby mówiącej nieprawdę, zmyślającej'.

BARANEK BOŻY: baranki boże (I, II) 'policja'.

BĄDŹ POZDROWIONY: o głupoto, bądź pozdrowiona (I, II) 'zwrot powitalny; cześć'.

BELZEBUB: ubrała się jak Belzebub na wesele (I, II) 'o osobie ładnie / brzydko / niestosownie ubranej'.

BETLEJEM: rogi jak stąd do Betlejem (II) 'wstyd', **tocz dropa do Betlejem** (II) 'odejź, odczep się – forma używana w stosunku do osoby niepożądanego w towarzystwie'.

BISKUP: biskup się wychylił (I, II) 'o osobie zachowującej się niemądrze', **zbić biskupa** (II) 'onanizować się'.

BOSKI: boska czarownica (I, II) 'brzydka dziewczyna', **boski Enrique** (II) 'przystojny chłopak'.

---

¹⁴ M. Karwatowska, *Prawda i kłamstwo w języku młodzieży licealnej lat dziewięćdziesiątych*, Lublin 2001, s. 164.

BOŻE CIAŁO: odwalił się jak stróż w **Boże Ciało** (I, II) ‘o osobie brzydko ubranej’.

BOŻY: **boże ziele** (I, II) ‘narkotyk’, **dopust boży** (I, II) 1. ‘sprawdzian’, 2. odpytywanie na lekcji’, 3. ‘wizytacja dyrektora na lekcji’, **moja wola boża** (I, II) ‘sympatia’, **ofiara boża** (I, II) ‘człowiek niezbyt mądry’.

BÓG: **Bóg cię opuścił** (II) ‘mówisz niemądrze’, **chyba cię Bóg opuścił (w potrzebie)** (I, II) ‘zwrot do osoby zachowującej się niemądrze lub mówiącej głupstwa’, **idź z Bogiem, bo cię widzieć nie mogę** (I, II) ‘odejść, odczep się – forma używana w stosunku do osoby niepożądanego w towarzystwie’, **jak Boga noga** (II) ‘przysięga, że się mówi prawdę’, **jak cię Pan Bóg stworzył, to zapłakał** (I, II) ‘zwrot do osoby niedobrej, nieżyczliwej’, **O Bosz** (Chaciński¹⁵) ‘O, Boże’, **opuszczony przez Boga** (II) ‘człowiek głupi, także niezaradny życiowo’.

CARITAS: **co, ja caritas** (I, II) ‘zwrot odmawiający pomocy, o którą ktoś prosi’.

CHLEB POWSZEDNI: **chleb powszedni** (I, II) 1. ‘ocena niedostateczna; jedyńka’, 2. ‘ocena dopuszczająca; dwójka’, 3. ‘ocena dostateczna; trójka’, **nasz chleb powszedni** (I) 1. ‘ocena niedostateczna’, 2. ‘ocena dostateczna z plusem’.

CMENTARZ: **iść na cmentarz** (II) ‘iść do baru’.

CUD: **cud, jak pragnę zdrowia** (II) ‘okrzyk zdziwienia’.

DIABELSKI: **diabelski wynalazek** (I, II) ‘dziennik szkolny’.

DIABEL: **igraszka z diabłem** (I, II) ‘wagary; ucieczka z lekcji’, **siedziba diablów – nierobów** (I, II) ‘pokój nauczycielski’.

DROGA KRZYŻOWA: **droga krzyżowa** (I, II) 1. ‘zebranie rodzicielskie w szkole, wywiadówka’, 2. ‘droga do szkoły’, 3. ‘kartkówka, sprawdzian’, 4. ‘wizytacja dyrektora na lekcji’, 5. ‘godzina lekcyjna’, **drogi krzyżowe** (I) ‘lekcje’, **następna stacja drogi krzyżowej** (I) ‘lekcja’.

DUSZA: **gadaj mi do duszy, bo na urlopie mam uszy** (I, II) ‘prośba o zaprzestanie mówienia, o zamilknięcie’, **powiedz jeszcze słowo, a zostanie uzdrowiona dusza twoja** (I, II) ‘przestań mówić’.

GORZKIE ŻALE: **gorzkie żale** ‘wywiadówka’ (I, II), ‘narzekanie na rodziców’ (II).

¹⁵ Chaciński, s. 167.

GRZESZNIK: grzesznik bez winy (II) ‘słaby uczeń’.

GRZESZNY: grzeszni bez winy (II) ‘uczniowie z dwójkami’.

GWIAZDKA: w maju na Gwiazdkę (II) ‘nigdy’.

JEZUS: masz uszy jak Jezus sandały (II) ‘o osobie z dużymi uszami’.

KAPUCYN: kapucyn bosy (II) ‘człowiek głupi’.

KAZŃ: miejsce kaźni 1. ‘sala lekcyjna’ (I), 2. ‘szkoła’ (II).

KOMUNIA: jak ja byłem u komunii, to dawali scyzoryki (I, II) ‘odpowiedź na pytanie: która godzina?’.

KOMUNIJNY: jak cię walnę, to ci się komunijna oranżada odbije (II) ‘pogrózka’.

KOŚCIÓŁ: biegać w kościsty (I, II) ‘iść do kościoła’, iść do kościoła 1. ‘pić wódkę’ (I, II), 2. ‘iść do baru’ (II).

KSIĄDZ: ksiądz cywil (II) ‘świecki katecheta’, ksiądz samica (II) ‘zakonnica’, kto cię uczył matematyki, ksiądz czy kowal? (I, II) ‘czy ty umiesz liczyć?’.

KSIĘGA MĄDROŚCI: księga mądrości (I) ‘dziennik szkolny’, księgi mądrości (II) ‘podręczniki szkolne’.

LOS: dziecko losu (II) ‘osoba niemądra’, los bzduros kompletos (II) ‘seriale brazylijskie’, los człowieka (I, II) ‘ocena niedostateczna, jedynka’.

LUCYFER: ubrała się jak Lucyfer (I, II) ‘o osobie ładnie / brzydko / niestosownie ubranej’.

ŁASKA: łaska boska (I, II) ‘usprawiedliwienie’, łaska ostateczna / łaska zbawienia (II) ‘ocena niedostateczna; jedynka’, lekcja łaski (II) ‘lekcja fizyki’, stan łaski uświęcającej (II) ‘upojenie alkoholowe’.

MATKA BOSKA: Matka Boska Elektryczna (II) ‘denaturat’.

MATKA BOŻA: niech cię Matka Boża elektryczna prowadzi (I) ‘złorzeczenie’.

MĘCZARNIA: godziny męczarni (I, II) 1. ‘dwie godziny tego samego przedmiotu po sobie’, 2. ‘lekcja wychowania fizycznego’.

MĘCZENNIK: łapać męczennika (I, II) ‘określenie zachowania złośliwego nauczyciela’.

MĘCZEŃSTWO: miejsce męczeństwa (I, II) ‘szkoła’.

MĘKA: droga przez mękę (I, II) 1. ‘wizytacja dyrektora na lekcji’, 2. ‘rok szkolny’, dwie godziny męki (II) 1. ‘dwie godziny tego samego przedmiotu następujące po sobie’, 2. ‘lekcje wychowania fizycznego’.

godzina męki (I, II) ‘lekcja wychowania fizycznego’, **męka nad dziećmi** (II) ‘lekcja języka polskiego’.

MIŁOSIERNY: **biała niemilosierna** (I) ‘pielegniarka’.

MOGIŁA: **mogiła zbiorowa** (I, II) ‘sala gimnastyczna’.

MSZA: **czarna msza** (I, II) 1. ‘lekcja, na której nauczyciel ostro pyta’, 2. ‘lekcja, której uczniowie boją się najbardziej’.

NA WIEKI WIEKÓW: **jak nie, to mnie popamiętasz na wieki wieków** (I, II) ‘pogróżka w sytuacji odmowy’.

NIEBIAŃSKI: **niebiańskie żarcie** (I, II) ‘stołówka szkolna’.

NIEBO: **niebo zostaw dla lotników** (I, II) ‘reakcja na wypowiedź rozpoczynającą się od słów: nie, bo...’, **zachmurzyć niebo** (II) ‘zapalić papierosa’.

OFIARA: **ofiara boża** (I, II) ‘człowiek niezbyt mądry’.

ÓLTARZ: **tam jest twój ołtarz** (II) ‘odejź, odczep się – forma używana w stosunku do osoby niepożądanego w towarzystwie’.

PIEKIELNY: **duszności piekielne** (I, II) ‘klasówka’, **godzina ciemności piekielnych** (I, II) ‘klasówka’, **piekielne wrota** (II) ‘żeński narząd płciowy’.

PIEKŁO: **szef piekła** (II) ‘nauczyciel, zwłaszcza wychowawca klasy’, **szpanerstwo i peniarstwo to pierwszy stopień do piekła** (I, II) ‘ostrzeżenie’.

POKÓJ Z TOBĄ: **pokój z tobą, żyj spokojnie** (II) ‘pokój nauczycielski’, **pokój z wapnem** (II) ‘pokój nauczycielski’.

PROROK: **prorok w długich piórach** (I, II) ‘uczeń słuchający muzyki heavy metal’.

RAJ: **raj na ziemi** (I, II) ‘ocena bardzo dobra; piątka’, **raj w gębie** (I, II) ‘o smacznym jedzeniu’.

RADIO MARYJA: **nauczyciel z Radia Maryja** (II) ‘nudny nauczyciel’.

RÓŻAŃCOWY: **zapisz się do kółka różańcowego** (I, II) ‘odejź, odczep się – forma używana w stosunku do osoby niepożądanego w towarzystwie’.

RZEŻ NIEWINIĄTEK: **rzeż niewiniątek** 1. ‘lekcja historii’ (I, II), 2. ‘ostre odpytywanie podczas lekcji’ (I), 3. ‘dużo ocen niedostatecznych’ (II), **rżnięcie niewiniątek** (I, II) ‘ostre pytanie na lekcji’.

SALOMON: **na pochyłe drzewo i Salomon nie naleje** (I, II) ‘o czymś niemożliwym do wykonania’.

SĄD BOŻY: **sąd boży** (I, II) ‘egzamin’.

SĄD OSTATECZNY: **dzień sądu ostatecznego** (I, II) ‘wystawienie ocen na zakończenie semestru’, **dzień ostateczny** (II) ‘wywiadówka’, **sąd ostateczny** 1. ‘egzamin’(I), 2. ‘odpowiedź przy tablicy’ (II), 3. ‘sprawdzian’(II), 4. ‘wywiadówka’(II).

SPOWIEDŹ: **iść do spowiedzi** (II) ‘zostać wezwanym do odpowiedzi’, **szczerą spowiedź** (I, II) ‘poprawka z jakiegoś przedmiotu’.

SZATAN: **dom szatana** (II) ‘pokój nauczycielski’.

ŚMIERĆ: **godzina śmierci** (I) ‘najtrudniejsza lekcja’, **iść na śmierć** (II) ‘iść na sprawdzian, klasówkę’, **lekcja śmierci** (II) ‘sprawdzian, klasówka, odpytywanie’, **nagła śmierć** (II) ‘ocena niedostateczna’, **pewna śmierć** (II) ‘sprawdzian, klasówka, odpytywanie’, **śmierć przeszła koło mnie** (II) ‘nie zostałem wywołany do odpowiedzi’, **śmierć w butach** (I, II) ‘określenie sytuacji beznadziejnej’.

ŚWIADK JEHOWY: **rozgrajmy to jak świadkowie Jehowy** (II) ‘zróbmy to porządnie’.

ŚWIĘTA: **wesołych świąt** (I, II) ‘zwrot do osoby zachowującej się niemądrze’.

ŚWIĘTA INKWIZYCJA: **święta inkwizycja** (I, II) ‘dyrekcja szkoły’.

ŚWIĘTO ZMARŁYCH: **ucz się, ucz, a Święto Zmarłych stanie się twoim świętem** (I, II) ‘ironiczna zachęta do nauki’.

ŚWIĘTY: **niebiescy święci** (I) ‘milicja’, **święta krowa** (I, II) 1. ‘lewniwa dziewczyna’, 2. ‘dyrektorka szkoły’, **święta lanca** (II) ‘ocena niedostateczna; jedynka’, **święte miejsce** (II) ‘biurko’, **świętej pamięci saba** (II) ‘pies’, **święty biblioteczny** (I) ‘bardzo pilny uczeń, kujon’.

ŚWIĘTYCH OBCOWANIE: **świętych obcowanie** (I, II) ‘lekcja’.

TRÓJCA ŚWIĘTA: **święta trójca** (I, II) ‘rodzicielska trójka klasowa’.

WATYKAŃSKI: **watykańska ruletka** (II) ‘naturalna metoda planowania rodziny – kalendarzyk małżeński’.

WIELKANOCNY: **jajko wielkanocne / jajo wielkanocne** (I, II) ‘wymalowana dziewczyna’, **odmalowana jak jajo wielkanocne** (I, II) ‘o dziewczynie ze zbyt jaskrawym makijażem’.

WIERZYĆ: **wierzysz w garbate aniolki** (I, II) 1. ‘o osobie naiwnej’, 2. ‘do osoby mówiącej nieprawdę, zmyślającej’.

ZBAWCZY: **zbawczy głos** (I, II) ‘podpowiadanie na lekcji’.

ZBAWIENIE: **izba zbawień** (I, II) ‘toaleta, ubikacja’, **lista zbawienia** (I, II) ‘harmonogram zastępstw’.

Analiza materiału pokazała, że we frazeologii uczniowskiej dominuje słownictwo związane z wiarą (109), zdecydowanie mniej jest tu jednostek wskazujących na zinstytucjonalizowany stosunek człowieka do Boga, tzn. dotyczących religii (37). Ponadto uczniowie wykorzystali 10 nazw z pogranicza religii i obyczajów oraz jedną nazwę odnoszącą się do innych wyznań.

Strukturalnie dominują tu wyrażenia (114), zdecydowanie mniej jest fraz (31), a najmniej zwrotów (12).

Zebrany materiał jest różnorodny. Obrazuje nieustanne przemiany jednostek frazeologicznych w języku uczniowskim. Dokonują się one dzięki ogromnej wyobraźni i pomysłowości młodzieży, mającej potrzebę obrazowego i ekspresywnego mówienia o rzeczywistości. Jak widać, zabarwienie emocjonalne większości frazeologizmów związanych z wiarą i religią jest tu przeważnie pejoratywne, także żartobliwe i ironiczne, czasem wulgarne.